

12. Енциклопедія банківської справи України. — К.: Молодь, Ін Юре, 2001. — 680 с.

13. Кредит. Позика. Банківський вклад / Л.М. Горбунова, С.В. Богачов, І.Ф. Іванчук, Д.С. Йора; М-во юстиції України.— К.: [ТОВ «Поліграф-Експрес»], 2006. — 41 с.

Стаття надійшла до редакції 1 березня 2013 р.

УДК 658. 14(477):330.341.1

Т. М. Дякова,
аспірант кафедри фінансів підприємств,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ ТА ДЖЕРЕЛА ЇХ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

АННОТАЦІЯ. Розкрито теоретичні засади інноваційного розвитку підприємств в Україні, а також проаналізовано практику і проблематику їх впровадження в реальну економіку. Розглянуто форми та джерела фінансового забезпечення, що застосовуються для інноваційного прогресу в господарській діяльності.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інновації, інноваційна діяльність, фінансове забезпечення, інвестиції, мобілізація коштів, державна підтримка.

АННОТАЦИЯ. Раскрыты теоретические основы инновационного развития предприятий в Украине, а также проанализированы практика и проблематика их внедрения в реальную экономику. Рассмотрены формы и источники финансового обеспечения, применяемых для инновационного прогресса в хозяйственной деятельности.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: инновации, инновационная деятельность, финансовое обеспечение, инвестиции, мобилизация средств, государственная поддержка.

ABSTRACT. The theoretical foundations of innovative development companies in Ukraine, and also analyzed the practices and problems of their implementation in the real economy. Considered forms and sources of financial support used for innovative progress in business.

KEY WORDS: innovations, innovative activity, financial providing, investments, mobilization of money, state support.

В умовах ринкової економіки, для розвитку держави та економіки в цілому, є необхідною активізація інноваційної діяльності підприємств, та пошук джерел і форм фінансування. На сьогодні глобальним завданням уряду України є докорінне коригування національної економіки та політики, а конкретніше, дієві зміни в законодавчій базі та податковій системі метою яких є економічне зростання країни, підвищення рівня розвитку та зростання ВВП, прискорення НТП, що допоможе країні вийти на істотно новий рівень ринкових відносин, та спонукатиме все більшу кількість підприємств до впровадження новітніх технологій і нововведень .

Розвиток інноваційної сфери в Україні не відповідає світовим тенденціям, а товари, що виробляються, — світовим стандартам. Саме тому активізувались дослідження, які пов'язані з інноваційними процесами та джерелами їх фінансового забезпечення. Велике теоретико-методологічне значення мають численні роботи таких вітчизняних економістів, як О. Амоша, В. Антонюк, Ю. Бажал, О. Волков, Л. Гаман, А. Гальчинський, В. Геєць, А. Гречан, М. Денисенко, А. Землякін, М. Крупка, П. Микитюк, І. Лукінов, В. Осецький, А. Пересада, В. Семіноженко, В. Федоренко, А. Чухно.

Активізація інноваційної діяльності підприємства в умовах ринкової економіки, передусім, пов'язана з пошуком джерел і форм фінансування, які мають забезпечити баланс між інноваційними витратами та фінансовими можливостями. Для успішного розв'язання цих завдань повинні бути визначені, насамперед, засади, що сформуують теоретичну базу, необхідну для побудови механізму фінансового забезпечення як невід'ємної складової інноваційної моделі розвитку економіки.

Інновації, що втілені в нових наукових знаннях, виробках, технологіях, послугах, устаткуванні, кваліфікації кадрів, організації виробництва, є головним чинником конкурентоспроможності. За статистичними даними в більшості економічно розвинених країн близько 75 % приросту ВВП сформовано за рахунок реалізації саме інноваційних проектів. При цьому один відсоток приросту ВВП дає 0,7 % приросту доходу бюджету. Інноваційна сфера економіки України характеризується, з одного боку наявністю науково-технологічного потенціалу, кваліфікованих наукових кадрів, а з іншого — слабкою орієнтованістю цього потенціалу на реалізацію конкретних інновацій у всіх секторах економіки. [1, с. 26]

Фінансове забезпечення — це сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення і ефективного використання фінансових ресурсів та організаційно-управлінських принципів, методів і форм їх впливу на фінансово-економічний стан підприємства, і це, водночас, частина фінансового механізму, яка покликана забезпечувати розподільчі та перерозподільчі процеси з метою утворення доходів і фондів коштів підприємства. Формами фінансового забезпечення господарської діяльності в Україні є: кредитування, інвестування, бюджетне фінансування, самофінансування, благодійництво, спонсорство.

Механізм мобілізації власних коштів передбачає: реінвестування прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства; інвестування за рахунок амортизаційних відрахувань.

Механізм мобілізації позикових коштів включає: використання інвестиційних позик і кредитів; венчурне фінансування; інвестування за рахунок реалізації облігацій підприємств; лізинг; інвестиційний селенг [2].

Актуальним є питання правового забезпечення та регулювання кредиту, лізингу та послуг селенгових компаній у використанні досягнень науково-технічного прогресу.

Джерелом фінансування інновацій в Україні є Державний бюджет, згідно із Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [3] його видатки мають становити 1,7 % ВВП, однак фактично цей рівень майже недосяжний і залишається тільки на папері. У розвинутих країнах прямі державні витрати на наукові інноваційні проекти становлять 1,6—3,7 % від ВВП. Крім прямого державного фінансування в розвинених країнах використовуються цілий арсенал методів і фінансово-кредитних інструментів для підтримки інноваційного напрямку розвитку економіки. Ефективною формою такого спрямування стало гарантування державних позик. У Канаді діє понад 200 місцевих центрів розвитку, які гарантують повернення позик малими підприємствами в сумі до 75 тис. дол. У Франції для гарантування позик малому підприємству створено спеціальні заклади товариства взаємної застави, діяльність яких спрямовує та координує єдиний державний центр. У Великій Британії діє «Програма гарантованої позики» [4, с. 81].

У 2012 р. частка бюджетних коштів у загальному обсязі становила 1 % проти 1,1 % у 2011 р., натомість спостерігалася тенденція до зростання частки фінансування за рахунок кредитів,

зокрема у 2011 р. їх доля становила 7,8 % загального обсягу фінансування інноваційної діяльності, а у 2012 р. — 38,3 %.

Частка коштів іноземних інвесторів значно зменшилася — з 30 % від загальної суми виділених на інновації коштів у 2011р. до 0,4 % у 2012 р., у виробництво харчових продуктів і напоїв інвестовано 9,3 млн грн [5, с. 69].

Харчова промисловість займає одне з провідних місць народного господарства, оскільки забезпечує продовольчими товарами населення країни. Незважаючи на кризу 2009 р. ця галузь відзначилася найменшими втратами для виробництва, і є однією з перших, що повернула свій до кризовий рівень.

Дуже привабливою складовою для здійснення інвестицій цієї галузі є кондитерське виробництво. Кількість компаній складає на сьогодні близько 28 фабрик і 800 дрібних цехів. Сумарна виробнича потужність фабрик системи ЗАТ «Укркондитер» становить до 3/4 обсягу виробництва кондитерської промисловості України, а виробнича потужність галузі становить 1,5 млн т.

Що ж стосовно інвестицій, то можна сказати, що ця галузь виробництва має потенціал, реалізація якого дозволить значно підвищити рівень якості продукції та завойовувати нові ринки збуту, виходячи на міжнародний рівень і збільшуючи об'єми експорту. Одними із найактивніших інвесторів даної галузі є компанії Kraft Foods Co і Nestlé, пізніше до них приєдналися Ferrero Group і Mars.

Корпорація «Бісквіт-Шоколад» — одна з найбільших в Україні виробників кондитерських виробів, що займаються вливанням власних інвестицій у виробництво, при цьому займають 4-те місце на ринку. У 2011 р., коли купівельна спроможність та активність споживачів знизилася у зв'язку подорожчанням продуктів харчування, компанії довелося знизити свої об'єми виробництва на 11 %, а чистий дохід при цьому вдалося збільшити на 5 % у порівнянні з січнем — березнем 2010 р. до 224,3 млн грн. Компанія у кінці 2012 р. придбала нову лінію з виробництва пралінових цукерок. Інвестувала в високотехнологічне обладнання, яке вже надійшло на кондитерську фабрику «Харків'янка», вартістю близько 1,5 млн євро. На підприємство також надходить нове фасувальне обладнання для майбутньої продукції. Введено в експлуатацію сучасну вафельну лінію, придбану у австрійської фірми HAAS, у покупку і запуск якої компанія інвестувала близько 2 млн євро, виробнича потужність вафельного цеху зросла прибли-

зно на 35 %. У травні 2011 р. у Дюссельдорфі, компанія підписала контракти на закупівлю нового обладнання на суму близько 5 млн євро. Запуск сучасної лінії з випічки здоби від провідного німецького виробника — частина цієї інвестиційної програми. В 2009 р. для придбання нового обладнання було інвестовано ще понад 2,5 млн євро [6].

Кондитерська фабрика «Житомирські ласощі» є по-суті власністю швейцарської компанії «Дельта Кепітал СА», яка володіє 95 % акцій. Дана компанія має намір інвестувати в 2013 р. близько 15 млн євро у збільшення виробництва на 10 % у тоннах і 25 % в грошовому виразі. У відділі маркетингу компанії повідомили, що третю частину зазначених коштів інвестують в нове обладнання, інші кошти — в поліпшення технологій продажів і реалізації продукції, зокрема, в роботу з торговельними мережами, збільшення кількості торгового персоналу [7].

У 2010 р. компанія «АВК» на 40 % оновила асортимент продукції та покращила рецептуру виробів завдяки новітньому виробничому обладнанню, нещодавно запущеному на фабриках компанії, що було проінвестовано внутрішнім інвестором «УкрСиббанком». У модернізацію та розширення виробничих потужностей компанія «АВК» інвестувала близько 120 млн дол. протягом останніх 4 років. У результаті, сумарна потужність виробничих ліній перевищує 217 тис. т у рік. Деякі зі встановлених ліній поки що не мають аналогів навіть у країнах ЄС [8].

Швейцарська компанія Nestle, один з найбільших світових виробників продуктів харчування, у 2011 р. інвестувала в розвиток Львівської кондитерської фабрики «Світоч» близько 130 млн грн [9].

Що ж стосовно компаній, які займаються науково-технічним процесом, то у 2011 р. науково-технічну діяльність здійснювали 1255 організацій (проти 1303 у 2010 р. і 1340 у 2009 р.), з них понад 45 % належать до підприємницького сектору економіки, 40 % — до державного сектору.

У 2011 р. відбулося зниження наукоємності ВВП, загальний обсяг фінансування наукової і науково-технічної діяльності у цьому періоді за рахунок усіх джерел склав 9591,3 млн грн, що становить 0,73 % ВВП, з яких фінансування за рахунок коштів загального фонду державного бюджету — 4022,76 млн грн або 0,3 % ВВП. Зазначене свідчить про те, що наука катастрофічно продовжує втрачати здатність виконувати економічну функцію. Наукоємність ВВП за рахунок коштів державного бюджету в

Україні досягає 50—75 % від середнього рівня аналогічного показника для країн ЄС, а за рахунок коштів недержавного сектору — у 2—5 разів нижче, ніж у країнах Європи [5, с. 83].

Зазначене свідчить про наявність актуального завдання щодо термінового вдосконалення діючої системи управління та фінансової підтримки сфери наукових досліджень і розробок у цілях збереження та примноження наукового потенціалу і підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

На сьогодні основною причиною, яка не дає змоги нормально функціонувати інноваційній сфері в нашій державі є відсутність державної підтримки, що тягне за собою остерігання приватних підприємців щодо нововведень та модернізації, і тим самим обмежує підвищення продуктивності праці, знижуючи рівень ВВП і заганняючи економіку країни навмисно в куток у порівнянні з прогресом інших країн світу, унеможлиблюючи структурну перебудову вітчизняної економіки.

Першим етапом у процесі інновацій є народження самої ідеї певного продукту, послуги або технології. Другим етапом є маркетинговий крок (процес руху даної інновації до процесу виробництва). Третім — крок до споживача. Четвертим — повернення товару до виробника, конвертований уже в грошовий еквівалент. Процес поєднання і переходу від наукової розробки до виробництва занадто складний. Це є передконкурентним етапом, оскільки даний продукт ще не функціонує на ринку, а лише впроваджується для досягнення конкурентоздатності. На стадії маркетингового кроку і потребує підприємець-інноватор підтримки з боку держави. Як тільки таке виробництво досягає серійності, то підтримку держави можна зменшити. В нашій же практиці держава починає на такому етапі знищувати підприємця податками, перевітками та різними видами поборів. Для нас не є новиною, що держава «чавить» підприємців-інноваторів, або вміло і поступово відбирає бізнес, передаючи його у власність іншим особам, обираючи таких з більш вигідних позицій, у той час як за кордоном цей процес відбувається навпаки, і тим самим зміцнює економіку та збагачує статки законослухняних підприємців і держбюджет. А нам, тобто, українцям, лишається тільки чекати конкретних дій з боку уряду, і сподіватися, що перші кроки до вирішення проблеми, зроблені і не є лише на папері а запрацюють в реаліях.

Одним із перших шляхів щодо вирішення даної проблеми можна назвати постанову Кабінету Міністрів України від 12 грудня

2011 р. № 1396 «Про утворення Державної інноваційної небанківської фінансово-кредитної установи «Фонд підтримки малого інноваційного бізнесу» [10], що була підписана прем'єр-міністром України, у якій йдеться про необхідність утворення Фонду підтримки малого інноваційного бізнесу, віднісши його до сфери управління Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації. Розмір Фонду складе 35 млн грн. Фонд утворено з метою надання державної підтримки для впровадження вітчизняних високотехнологічних наукових, науково-технічних розробок і винаходів у виробництво відповідно до пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, насамперед для підтримки реалізації інноваційних проектів суб'єктів малого підприємництва (малого інноваційного бізнесу).

Практика зарубіжних країн і дослідження багатьох українських науковців показує, що основним кроком до інноваційного розвитку суб'єктів підприємництва є зміни в законодавстві в бік підтримки та захисту такої категорії підприємств.

Відсутність венчурних компаній, надто ускладнює розвиток новаторства, а ті, котрі функціонують на нашому ринку, займаються переважно Іт-технологіями, пояснюючи даний факт тим, що саме даний сегмент є найменш капіталомістким і ризиковим.

Значно полегшує проблему розвитку високоякісне програмне забезпечення.

Було прийнято Закон «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» [11] і створено фонд підтримки малого інноваційного бізнесу, але цього ще не достатньо. На мою думку, цей фонд підтримки потрібно трансформувати у національну венчурну компанію, що буде сприяти прогресу розвитку у високотехнологічних напрямках. У даному процесі повинна приймати участь і держава, виконуючи контрольню-стимулюючу функцію, і приватні підприємства, страхові компанії, пенсійні фонди та інші комерційні структури, які згодні примножувати власні статки не лише за свого звичайного процесу функціонування, а й за рахунків венчурних операцій.

Необхідно збільшити загальний рівень інвестицій у сферу досліджень до 3 % від ВВП, при цьому дві третини від цих витрат мають бути приватними.

Ще одним непоганим варіантом було б якби пенсійні фонди інвестували 15 % доходів у практичну економічну діяльність, як це прийнято здійснювати в США, Німеччині та багатьох інших

країнах, це суттєво покращило б умови для потужного фінансування венчурних фондів, а вони, як ми вже розглядали вище є одним із важливих життєздатних органів підприємства при інноваційному розвитку.

Бібліографічний список

1. *Ілляшенко С.М.* Маркетинг. Менеджмент. Інновації: монографія. — С.: ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2010. — 621 с.
2. *Пальчевич Г.Т.* Джерела фінансового забезпечення інноваційної діяльності та механізм їх залучення / Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки, вип. 18, Ч. I. — Кіровоград: КНТУ, 2010. — С. 23–28.
3. Про наукову і науково-технічну діяльність. Закон України. / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1977-12/print1360047320575337>
4. *Гуржій А.М., Каракай Ю.В., Петренко З.О.* Інноваційна діяльність в Україні: монографія. — К.: УкрІНТЕІ, 2007. — 144 с.
5. Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України: Сайт у мережі Інтернет / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://www.dknii.gov.ua/2010-09-14-09-33-59/2010-09-14-09-36-42>
6. Корпорация «Бисквит — Шоколад»: Сайт у мережі Інтернет / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://www.biscuit.com.ua/ru/news.html>
7. Кондитер Украины. Агентство промышленных новостей / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://www.ukrkonditer.kiev.ua/news/8020>
8. Кондитер Украины. Агентство промышленных новостей / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://www.ukrkonditer.kiev.ua/news/5464>
9. Кондитер Украины. Агентство промышленных новостей / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://www.ukrkonditer.kiev.ua/news/7747>
10. Про утворення Державної інноваційної небанківської фінансово-кредитної установи «Фонд підтримки малого інноваційного бізнесу» . Закон України / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1396-2011-p>
11. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки. Закон України / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>

Стаття надійшла до редакції 14 січня 2013р.